

Др Бојан БОЈАНИЋ*

БРИСЕЛСКИ СПОРАЗУМ И УСТАВ СРБИЈЕ: ПРАВНА ПРИРОДА И УСТАВНОПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ¹

Апстракт

У раду се анализира правна природа, начин закључења и уставноправне последице примене Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа из 2013. године (тзв. Бриселског споразума). Посебна пажња посвећена је поступку прихватања споразума у институцијама Републике Србије, његовом третману пред Уставним судом и подели у стручној јавности у погледу питања да ли је реч о политичком или правном акту. На основу релевантних извора, показује се да је Бриселски споразум, иако није формално ратификован, фактички извршио ревизију Устава Србије. Његовим спровођењем дошло је до преноса суверених функција на привремене институције самоуправе у Приштини, трансформације статуса Срба на Косову и Метохији и стварања парадокса „двоструке уставности“, у којој формални Устав остаје непромењен, али је његова примена суспендована у пракси. У раду се истиче да је „одустајање“ Уставног суда од контроле уставности путем доктрине политичког питања један од најконтроверзнијих потеза у новијој уставној пракси Србије.

Кључне речи: Бриселски споразум, Устав Србије, Уставни суд, политички акт, општи правни акт, интернационализација уставног права.

---

* Ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, Република Србија, bojan.bojanic@pr.ac.rs, ORCID: 0000-0001-7884-3620.

¹ Рад представља резултат истраживања које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација по Уговору са Правним факултетом Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, евиденциони број 451-03-137/2025-03/200254 од 04. фебруар 2025. године.

1. УВОД

Закључење Бриселског споразума 2013. године представља један од најзначајнијих политичко-правних догађаја у новијој историји Србије. Иако је реч о документу који формално није међународни уговор, његово прихватање у институцијама Србије и каснија имплементација довели су до дубоких промена у уставноправном поретку. Највећа контроверза везана је за став Уставног суда да је реч о „политичком акту“ неподложном уставној контроли, док већина посленика уставноправне науке инсистира да је Бриселски споразум правни акт са општим дејством.

Овај рад има за циљ да, на основу релевантних извора и анализа, продуби разумевање правне природе Бриселског споразума, прикаже различите ставове у струци и пракси, и укаже на уставноправне последице његове примене.

2. ПОСТУПАК ЗАКЉУЧЕЊА И УВОЂЕЊЕ БРИСЕЛСКОГ СПОРАЗУМА У ПРАВНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ

Бриселски споразум, односно „Први споразум о принципима који регулишу нормализацију односа“ (First Agreement of Principles Governing the Normalization of Relations), закључен је 19. априла 2013. године у Бриселу између председника Владе Републике Србије и представника привремених институција самоуправе у Приштини, уз посредовање Високе представнице ЕУ за спољну политику и безбедност (Бојанић, 2015, 472). По својој форми он представља необичан документ сачињен је у два одвојена али садржином идентична текста, потписана од стране Кетрин Ештон, као посредника, и председника влада у Београду и Приштини (Симовић и Шурлан, 2014, 141.).

Упечатљива је чињеница да документ не садржи класичне елементе међународног уговора – не постоје јасно дефинисане уговорне стране, није предвиђена процедура ратификације нити обавезујућа изјава страна о уласку у међународноправне обавезе. Управо зато је један део домаће и стране доктрине закључио да је реч о политичком акту *sui generis*, произашлом из процеса посредовања, а не о међународном уговору у смислу Бечке конвенције о уговорном праву из 1969. године² (Симовић и Шурлан, 2014, 143-144.)

---

² Од тренутка самопроглашења независности тзв. Косова међународно право почиње да се „чита“ другачије. Тако је право сецесије, које је било резервисано за бивше колоније, код западних правника постало дозвољено и у неким другим случајевима, при чему Повеља УН, Савет безбедности и резолуције УН добијају другоразредни значај. Они сада говоре о тзв. ремедијалној сецесији, која има задатак да оправда политичке циљеве запада (Мировић, 2021, 102).

Поступак увођења у правни систем Србије. Иако није закључен у форми међународног уговора, Бриселски споразум је постао део унутрашњег правног поретка кроз два корака:

Влада Србије је 22. априла 2013. године донела Закључак бр. 02-3570/2013, којим је „прихватила Први споразум о принципима који регулишу нормализацију односа“ и наложила министарствима, посебним организацијама и службама Владе да предузму мере ради имплементације тог споразума (Закључак Владе Србије бр. 02-3570/2013 од 22. априла 2013, није објављен у Службеном гласнику). Народна скупштина је 26. априла 2013. године донела Одлуку о прихватању Извештаја о досадашњем процесу дијалога са Приштином, у који је био инкорпориран и текст Бриселског споразума (Одлука Народне скупштине о прихватању Извештаја). Тако је споразум, без поступка ратификације, добио својство обавезујућег акта у унутрашњем праву. По оцени више аутора, реч је о поступку који је формално недопустив, јер је Устав Србије (чл. 99, ст. 1, т. 4; чл. 167, ст. 1, т. 1) јасно предвидео да међународни уговори који садрже обавезе морају бити ратификовани у Народној скупштини.

У свом раду о правним ефектима Бриселског споразума аутор је већ указао да је овакав начин прихватања представљао „прикривену уставну ревизију“ (Бојанић, 2015, 478). Уместо да Народна скупштина Уставом прописаном процедуром потврди уговор, она је прихватила Извештај Владе, чиме је практично увела споразум у правни поредак без могућности измена или одбијања појединих одредби. То значи да је парламент био лишен кључне контролне функције. Дејан Мирковић додатно наглашава да је у овом поступку Србија први пут прихватила аранжман о Косову и Метохији без позивања на Резолуцију 1244 СБ УН, што је, по њему, био јасан сигнал напуштања међународноправне основе сопственог суверенитета (Мирковић, 2019). Такво поступање види као чин одрицања од Уставом загарантованог територијалног интегритета. Симовић и Југовић наглашавају да је одлука Владе Србије, којом је прихваћен споразум и наложено његово спровођење, сама по себи општи правни акт, јер производи обавезујуће правне последице за органе управе (2015, 516-517). То је доказ да Споразум није остао у сфери политике, већ је постао обавезујућа правна норма.

Уставни суд Србије се у предмету ИУо-247/2013 Закључком огласио ненадлежним за оцену уставности тзв. Бриселског споразума. Суд је заузео становиште да Бриселски споразум нема карактер општег правног акта, већ да представља политичку подлогу за доношење правних аката, али ни да Закључак Владе и Одлука Народне скупштине нису правни акти, па као такви не могу бити основ за увођење споразума у правни систем Србије, те самим тим не подлежу контроли уставности (Закључак ИУо-247/2013 од 10. децембра 2014; Закључак ИУо-180/2013 од 26. марта 2015). Ипак, у издвојеним мишљењима четворо судија, који су истински чувари Устава – четворо величанствених, указано је да је овакво становиште у супротности са ранијом праксом Суда. Подсећено је на предмет ИУ-

412/2003, у коме је Суд оценио уставност закључка Владе који је имао сличан карактер. У том случају Суд је сматрао да закључци Владе могу имати нормативни карактер и као такви подлежу уставној судској контроли (издвојена мишљења судија др Д. Стојановића, др О. Вучић, К. Манојловић Андрић, Б. Ненадић).

Симовић и Шурлан у својој анализи издвајају две могуће доктрине којима се Суд могао руководити, доктрину оригинализма и доктрину „развијајућег стабла“ (2014, 149-150). Без обзира на избор доктрине, они закључују да Суд није могао занемарити јасне уставне норме које гарантују територијални интегритет и јединство правног поретка. Одбијање Суда да се упусти у мериторно испитивање они оцењују као израз правне несигурности и уступак политици. Владан Петров у својим радовима о Косову и Метохији предлаже сценарије који укључују и „поустављење“ Бриселског споразума, тј. његово увођење у уставни систем путем уставне ревизије (2017, 100-101). Међутим, он упозорава да би такав приступ значио прихватање косовске државности у уставноправној равни, што би суштински изменило уставни идентитет Србије, али га он види као једну од реалних политичких могућности у наредном периоду.

3. ПРАВНА ПРИРОДА БРИСЕЛСКОГ СПОРАЗУМА: ПОЛИТИЧКИ АКТ ИЛИ ОПШТИ ПРАВНИ АКТ

Опређивање правне природе Бриселског споразума није пуко теоријско питање: од њега зависи да ли тај акт може бити предмет уставној судској контроли и какве последице производи у правном поретку Србије. Ако је реч о политичком акту, његова примена остаје у сфери политичке одговорности и није предмет уставноправне контроле. Ако је, међутим, реч о општем правном акту, онда он подлеже уставној судској оцени, при чему је његова неуставност очигледна. Управо из тог разлога, одлука Уставног суда да Бриселски споразум прогласи политичким актом изазвала је највеће контроверзе у правној јавности.

Ставови у прилог квалifikацији као политичког акта. Уставни суд је у предметима IУо-247/2013 и IУо-180/2013 закључио да Бриселски споразум и акти Владе и Народне скупштине којима је прихваћен немају карактер општих правних аката. Према тумачењу Суда, они представљају политичке одлуке којима се констатује прихватање резултата преговора, а не прописе са општим правним дејством.

Овај став делимично бране Танасије Маринковић и Виолета Беширевић. Маринковић указује да је Суд поступио у духу доктрине „политичког питања“, која је у компаративној уставној пракси позната као начин да се судска власт уздржи од одлучивања о питањима која задиру у домен високе политике (Маринковић, 2016, 119-120). По његовом мишљењу, Суд је тиме избегао опасност директне конфронтације са државном политиком усмереном ка европским интеграцијама.

Беширевић у свом тексту истиче да је примена доктрине политичког питања легитимна, али упозорава да је у случају Бриселског споразума Суд отишао предалеко, изузео је од уставносудске контроле акт који је очигледно производио правне ефекте (2016, 148 и д.). На тај начин, уместо да заштити владавину права, Суд је омогућио да се уставна материја мења без формалне уставне процедуре.

Већина аутора у правној науци – Коста Чавошки, Ратко Марковић, Владимир Ђурић, Дарко Симовић, Сретен Југовић, Слободан Орловић, као и четворо судија Уставног суда у својим издвојеним мишљењима, сматра да је Бриселски споразум несумњиво правни акт. Чавошки тврди да је прихватањем споразума од стране државних органа дошло до његове нормативизације, он је од политичког договора постао општи правни акт који обавезује органе власти (Чавошки, 2016, 18). Он то види као „прикривену уставну ревизију“, јер је измењен уставни положај Косова и Метохије без формалне процедуре из члана 203. Устава.

Марковић истиче да је садржина споразума интегрисана у Закључак Владе и Одлуку Народне скупштине, што га чини делом позитивног права Србије (2016, 25-26). Последице у пракси – одржавање локалних избора по косовским прописима, интеграција правосуђа и полиције у систем Приштине белодано показују да је реч о акту са општим правним дејством. Ђурић посебно наглашава да је тврдња о политичком акту пука правна фикција (2016, 41). Ако се по споразуму поступа, ако он изазива престанак радних односа и преуређење правосудних и управних органа, онда је он део позитивног права, без обзира на формалну етикету. И издвојена мишљења судија Уставног суда (Стојановић, Вучић, Манојловић Андрић, Ненадић) потврђује се овај став: прихватањем споразума кроз Владино Закључак и скупштинску Одлуку он је добио обавезујући карактер за државну управу, па самим тим мора бити подложен уставносудској контроли (УО-180-2013).

Симовић и Шурлан детаљно анализирају правну природу споразума и закључују да он није међународни уговор, али свакако јесте правни акт уставноправне, а не политичке природе (2014, 142-148). Према њима, без обзира на то коју доктрину тумачења устава Суд примени – било оригиналистичку, било еволутивну, није могао занемарити јасне уставне норме које се односе на територијални интегритет и јединство правног поретка. Симовић и Југовић показују да је споразум од политичког договора постао општи акт позитивног права (2015, 519-521). На основу њега донети су бројни подзаконски и појединачни акти у области полиције, локалне самоуправе и правосуђа, што доказује његов нормативни карактер. Постоји и став према коме се, у контексту интернационализацији уставног права, наводи да је Бриселски споразум типичан пример фактичке интернационализације уставног права. Међународни политички процес је произвео унутрашњоправне ефекте који су изменили уставну стварност без формалне уставне промене (Симовић, 2018, 21-24).

На основу изложене анализе, утврђено је да постоје два супротстављена блока у правној науци и пракси: један, који сматра да је споразум политички акт,

неподложен уставној контроли, док други заступа став да је реч о општем правном акту који је у супротности са Уставом. Овај раскол открива дубоку кризу уставности у Србији: Устав формално остаје непромењен, али се у пракси његове кључне одредбе суспендују путем политичко-правних докумената. На тај начин настаје парадокс – акт који производи правне последице остаје изван правне контроле, чиме се подривају владавина права и уставна демократија.

4. УСТАВНОПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПРИМЕНЕ БРИСЕЛСКОГ СПОРАЗУМА

Бриселски споразум није остао на декларативном нивоу већ је преточен у бројне конкретне правне и институционалне последице. Устав Србије предвиђа јединство правног поретка (чл. 4, ст. 1), искључиву надлежност Републике у области безбедности и одбране (чл. 97, т. 4), као и јединственост судске власти на читавој територији (чл. 142, ст. 2). Међутим, применом споразума дошло је до заобилажења ових одредаба. Успостављена је јединствена Косовска полиција као орган безбедности под контролом Приштине. Српски кадрови су интегрисани у овај систем, али са статусом косовских службеника (Симовић и Југовић, 2015, 516-518). Ово решење је у супротности са уставном одредбом да су одбрана и безбедност искључиво у надлежности Србије. Судови и тужилаштва у северним општинама интегрисани су у косовски правосудни систем (Симовић и Југовић, 2015, 519-520). Српске судије и тужиоци положили су заклетву пред косовским институцијама, чиме је суспендовано важење правосудних закона Србије на делу њене територије. 2013. године одржани су локални избори по косовском изборном законодавству (Симовић и Југовић, 2015, 521). На тај начин је једна од најважнијих државних функција – изборна – препуштена субјектима у систему који није предвиђен Уставом Србије.

Ови примери показују да је, без формалне уставне промене, дошло до фактичке ревизије устава. По оцени Ратка Марковића, то значи да је Србија фактички признала државне прерогативе Косова, иако је Устав непромењен (2016, 26-27).

Формирање Заједнице српских општина било је представљено као најважније средство заштите српских интереса на Косову.³ Међутим, статус ЗСО је дефинисан у оквиру косовског правног система, уз позивање на Европску повељу о локалној самоуправи и косовске законе (Симовић и Шурлан, 2014, 151-153). На тај начин Срби су третирани као национална мањина у оквиру Косова, а не као конститутивни део

---

³ ЗСО која је предвиђена Бриселским споразумом, међутим, никако не може представљати оквир који српској заједници обезбеђује аутономију у њеном суштинском значењу (о децентрализацији више видети: Бојанић, 2011, 202-206). При чему никако не треба сметнути с ума да је она замишљена као аутономија која Србе третира као мањину у својој матичној држави, па је као таква неприхватљива. Иначе, потврду овог става налазимо и у нацрту Статута заједнице српских општина који је припремио наш Управљачки тим 2023. године (Бојанић, 2023, 102-104).

аутономне покрајине у оквиру Србије, како то предвиђа Устав. Симовић и Југовић указују да је ЗСО у суштини замена за „суштинску аутономију“ Косова и Метохије у оквиру Србије (чл. 182 Устава). Док Устав гарантује аутономију Покрајине, Споразум Србима на Косову нуди аутономију унутар „косовског“ правног поретка (Симовић и Југовић, 518-520). Ово је, по њиховом мишљењу, један од најочигледнијих облика фактичке промене Устава.

Применом Бриселског споразума дошло је до постепеног гашења институција Републике Србије на територији Косова и Метохије: локалних скупштина, правосудних органа, полицијских структура и државне управе. Боса Ненадић у свом издвојеном мишљењу наглашава да је државна управа Србије доносила подзаконске акте у складу са споразумом, чиме је он постао правни извор, иако је Уставни суд одбио да га тако квалификује (УО-180-2013).

Марковић то описује као „прикривену уставну ревизију“, јер се уставне одредбе фактички суспендују без формалне промене уставног текста (2016, 26). Овакво стање пример је правног вакуума, у коме акт који производи правне последице остаје изван правне контроле.

Дарко Симовић наглашава да је Бриселски споразум типичан пример фактичке интернационализације – међународни политички процес, вођен под окриљем ЕУ, довео је до уставноправних последица у Србији (Симовић, 2018, 23-25). Формално, Устав није промењен. Фактички, део уставне материје (полиција, правосуђе, избори) измештен је из оквира Србије и укључен у „косовски уставни систем“. Ово је по њему показатељ да су границе између унутрашњег и међународног права све више порозне.

Уставноправне последице примене Бриселског споразума могу се резимирати у три кључне тачке. Фактички пренос суверених функција са Републике Србије на институције у Приштини (полиција, правосуђе, избори). Трансформација статуса Срба на Косову из уставом заштићеног положаја унутар Србије у статус националне мањине унутар косовског система. Фактичка промена Устава: уставне норме остају на снази, али се у пракси не примењују. На тај начин, Србија је ушла у неодрживо стање „двоструке уставности“. Формалне, утемељене Уставом из 2006. године, и фактичке, креиране кроз имплементацију Бриселског споразума.

5. ТЕОРИЈСКИ И КОМПАРАТИВНИ ОКВИР

У теорији уставног права постоје два супротстављена приступа тумачењу устава – оригинализам и доктрина „развијајућег стабла“ (living tree doctrine). Оригинализам полази од става да је устав правни акт фиксираног значења, који мора бити тумачен дословно и у складу са намерама уставотворца. Промена уставних решења могућа је искључиво кроз формалну ревизију. Ова доктрина је доминантна у Сједињеним Америчким Државама (Goldsworthy, 2009, 689). Доктрина „живог

стабла“, настала у Канади, подразумева еволутивно и креативно тумачење уставног текста у складу са развојем друштва. По овом схватању, устав је „жив организам“ који се прилагођава новим околностима, али ипак не сме бити тумачен *contra constitutionem*, односно супротно јасно изреченим нормама (*Edwards v. Attorney General for Canada*, 1929).

Симовић и Шурлан примењују овај оквир на Бриселски споразум. Они закључују да, без обзира на доктрину коју би Уставни суд прихватио, исход мора бити исти: споразум је очигледно у супротности са уставним нормама о територијалном интегритету и јединству правног поретка (Симовић и Шурлан, 2014, 149-151). Уставни суд, по њима, није смео да се прогласи ненадлежним, јер је тиме практично напустио своју улогу „чуvara Устава“.

Још један важан теоријски оквир јесте концепт интернационализације уставног права, којим се објашњавају ситуације када међународни фактори утичу на уставну материју државе. Дарко Симовић показује да је Бриселски споразум пример фактичке интернационализације: међународни политички процес (посредовање ЕУ) довео је до промене унутрашњег уставног поретка Србије, без формалне промене Устава (Симовић, 2018, 23-25). Формално, Србија није признала Косово као државу; међутим, практичним имплементацијама (полиција, правосуђе, избори, ЗСО) прихваћено је да Косово функционише као самостални уставноправни систем. Ово указује да уставне норме, иако на снази, престају да се примењују на једном делу територије, чиме се уставност фактички интернационализује (Симовић, 2018, 23-25).

Владан Петров предлаже неколико могућих уставноправних сценарија у вези са Косовом и Метохијом (Петров, 2017, 100-101), од којих би бар два требало да буду излаз из „двоструке“, односно „паралелне“ бриселске уставности.

Задржавање *status quo*, уз одбрану постојећег уставног текста, сценарио „тврде уставобране“.

Доношење закона о суштинској аутономији Косова и Метохије, у складу са чланом 182 Устава.

Поустављење Бриселског споразума – уношење његових решења у уставни систем Србије путем уставне ревизије.

Ампутациони сценарио – формално одрицање од Косова и Метохије изменом Устава.

Петров наглашава да су први и четврти сценарио у суштини неприхватљиви, док би друга два, иако политички тешко изводљива, могла представљати основ за решавање косовског питања. У том контексту, „поустављење“ Бриселског споразума види као реалистичан али опасан пут, јер би значило признавање да Косово има све елементе државности, осим међународног субјективитета (Петров, 2017, 100-101).

У компаративном контексту, Бриселски споразум подсећа на ситуације у којима је део уставне материје био „измештен“ из националног уставног поретка и стављен под међународни или наднационални оквир – нпр. Босна и Херцеговина

након Дејтонског споразума, територијалне аутономије Оландских острва и Јужног Тирола (С. Grewe, М. Riegner, 2011, 3). Ови примери показују да интернационализација уставног права није специфичност Србије, али је код ње изражена на драстичан начин: уместо уставног закона или амандмана на устав, промена је уведена политичким документом.

***

Анализа правне природе начина увођења и уставноправних последица Бриселског споразума открива дубоку подвојеност у српској уставноправној науци и пракси.

Став о политичком акту заступа већина судија Уставног суда у предметима IУо-247/2013 и IУо-180/2013, уз подршку Танасија Маринковића и делимично Виолете Беширевић. По њима, споразум је политички документ, плод процеса посредовања, неподложен уставносудској контроли. Овај приступ се ослања на доктрину политичког питања и на аргумент да би судска интервенција угрозила стабилност политичког процеса (Маринковић, 2016, 123-125). Маринковић сматра да је Уставни суд требало да примени доктрину политичког питања и да то буде основ за непоступање у овом предмету, а не правна природа Бриселског споразума, не спорећи његову несагласност са Уставом.

Став о правном акту са општим дејством заступа већина домаћих аутора (Чавошки, Марковић, Симови, Шурлан, Југовић, Орловић, Ђурић, Бојанић, Мирковић) и четворо судија Уставног суда у издвојеним мишљењима. Према овом гледишту Бриселски споразум има карактер општег правног акта. Он производи правне последице (интеграција полиције и правосуђа, локални избори по косовским прописима, укидање институција Србије), па као такав мора бити подложен уставносудској контроли.

Да још једном подцртамо главне уставноправне последице Бриселског споразума.

Бриселски споразум је по свом садржају и последицама правни акт који мења уставни поредак Србије, иако није формално ратификован.

Квалификација Уставног суда да је реч о политичком акту представља изговор за одустајање од уставносудске контроле и уступак политичким околностима.

Највећа последица јесте криза уставности – Устав остаје непромењен, али се његове одредбе суспендују у пракси, док институција која треба да буде његов чувар избегава да реагује.

Из тог разлога, Бриселски споразум може се окарактерисати као чин фактичке уставне ревизије. Он је отворио ново поглавље уставноправне стварности Србије, у којој политички аранжмани постају снажнији од уставних норми, а владавина права бива подређена политичкој прагматици.

6. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Анализа Бриселског споразума показује да је његово значење далеко изашло изван оквира политичког договора. Он је у пракси постао акт са општим правним дејством, који је довео до суштинских промена у уставноправном поретку Србије. Пренос надлежности у области полиције и правосуђа, организовање избора по косовским прописима и трансформација статуса Срба на Косову сведоче о фактичкој ревизији Устава без формалне уставне процедуре.

Подела у струци између оних који инсистирају на правном карактеру споразума и оних који га виде као политички акт, одражава дубљу кризу уставности у Србији. Одлука Уставног суда да се прогласи ненадлежним ослабила је институционалну улогу чувара Устава и оставила простор за политичко аранжирање уставних питања.

Из тог разлога, Бриселски споразум остаје преседан у новијој уставној историји: пример како се уставна стварност може мењати без формалне уставне промене, чиме се подривају принципи владавине права и уставне демократије.

ЛИТЕРАТУРА

Беширевић, В. 2016. Један разлог мења све: контрола уставности Бриселског споразума у светлу доктрине политичког питања. *Hereticus*, XIV/1–2, pp. 127–151;

Бојанић, Б. 2015. Бриселски (не)споразум са Усавом– оквир будуће аутономије српског народа српској покрајини или сигуран пут ка уставноправном отуђењу Косова и Метохије.. У: *Законодавство Републике Србије: уставност, законитост и праг примене*, НИП пројекат, Косовска Митровица: Правни факултет Универзитета у Приштини;

Бојанић, Б. 2023. Шта доноси нацрт сатута ЗСО, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, 1/2023;

Бојанић, Б. О централизацији и децентрализацији, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, 1/2011;

Goldsworthy, J. 2009. Constitutional Interpretation: Originalism. *Philosophy Compass*, 4/4, pp. 682–702;

Grewe, C., Riegner, M. 2011. *Internationalized Constitutionalism in Ethnically Divided Societies: Bosnia–Herzegovina and Kosovo Compared*. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 15/2011./https://www.mpil.de/files/pdf3/mpunyb_01_Riegner_152.pdf;

Ђурић, В. 2016. Правни аспекти Бриселског споразума. *Hereticus*, XIV/1–2 (2016), pp. 28–42;

Edwards v. Attorney General for Canada.1929. *Persons Case*;
Living Tree Doctrine, www.constitutionalstudies.ca;

Маринковић, Т. 2016. Анатомија једне одлуке: политиколошки поглед на закључак Уставног суда о уставности Бриселског споразума. *Hereticus*, XIV/1–2 (2016), pp. 100–126;

Марковић, Р. „О уставности и законитости Бриселског споразума“. *Hereticus*, XIV/1–2 (2016), 21–27;

Мировић, Д. 2019. *Час анатомије за Бриселски споразум, Печат*, <https://www.pecat.co.rs/2019/11/prof-dr-dejan-mirovic-cas-anatomije-za-briselski-sporazum/>;

Мировић, Д. 2021. Конзервативна и нова ремедијална теорија сецесије у међународном јавном праву и покушај сецесије такозваног Косова, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, 1/2021;

Ненадић, Б. 2016. Издвојено мишљење на одлуку Уставног суда IУо-247/2013. *Hereticus*, XIV/1–2 (2016), pp. 87–99;

Петров, В. 2017. Косово и Метохија данас – неколико уставноправних сценарија. *НБП –Журнал за криминалистику и право*, 1/2017, pp. 99–102;

Симовић, Д. 2018. Интернационализација уставног права – пример Републике Србије. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 81/2018, pp. 15–30;

Симовић, Д., Југовић, С. „Уставноправне последице закључења Бриселског споразума“. *Правни живот*, 12/2015, pp. 515–525;

Симовић, Д., Шурлан, Т. 2014. (Не)правна природа Бриселског споразума“. *Српска политичка мисао*, 4/2014, pp. 141–157;

Стојановић, Д., Вучић, О., Манојловић Андрић, К., Ненадић, Б. *Издвојена мишљења на одлуку Уставног суда IУо-247/2013. Hereticus*, XIV/1–2 (2016), 43–99;

Reid, S. 2015. *The Persons case eight decades later: Reappraising Canada’s most misunderstood court ruling*, <https://scottreid.ca/wp-content/uploads/2015/12/Persons-Case.pdf>;

Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/2006;

Уставни суд Србије, Закључак IУо-247/2013 од 10. децембра 2014, „Службени гласник РС“, бр. 13/2015;

Уставни суд Србије, Закључак IУо-180/2013 од 26. марта 2015. (необјављен, доступан у архиви УСС);

Закључак Владе Србије бр. 02-3570/2013 од 22. априла 2013. (необјављен);

Одлука Народне скупштине о прихватању Извештаја о дијалогу са Приштином, „Службени гласник РС“, бр. 38/2013;

Чавошки, К. 2016. „Неуставност Бриселског споразума“. *Hereticus*, XIV/1–2 (2016), pp. 13–20.

Bojan BOJANIĆ, Ph.D

Associate Professor, University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Law, Republic of Serbia, bojan.bojanic@pr.ac.rs, ORCID: 0000-0001-7884-3620.

THE BRUSSELS AGREEMENT AND THE CONSTITUTION OF SERBIA: LEGAL NATURE AND CONSTITUTIONAL CONSEQUENCES

Summary

This paper examines the legal nature, adoption procedure, and constitutional consequences of the 2013 Brussels Agreement. Special attention is devoted to the way the Agreement was introduced into the Serbian legal order, its treatment by the Constitutional Court, and the divided opinions within the Serbian constitutional doctrine. While the Court qualified the Agreement as a political act not subject to constitutional review, most scholars argue that it is a general legal act with binding effects.

The analysis shows that, although not formally ratified, the Brussels Agreement de facto revised the Constitution of Serbia. By transferring key sovereign functions to the institutions in Pristina, transforming the status of Serbs in Kosovo, and organizing elections under Kosovo's legal framework, the Agreement effectively suspended the application of constitutional norms without a formal amendment procedure. The Constitutional Court's reliance on the political question doctrine is assessed as one of the most controversial moments in recent Serbian constitutional practice.

Key words: Brussels Agreement, Constitution of Serbia, Constitutional Court, political act, general legal act, internationalization of constitutional law.